

De neergang van links

Hoe de stichters van Israel tot landverraders werden

Op 9 april gaat Israel naar de stembus. Zittend premier Netanjahoe doet het voorkomen alsof het gaat om een keuze tussen hem en 'links'. In feite is het een keuze tussen rechts en ultra rechts. Links in Israel is gemarginaliseerd en gedecimeerd. Dat heeft het gedeeltelijk aan zichzelf te wijten, maar er speelt meer. Een analyse van Jan van der Putten.

Jan van der Putten / maart 2019

Als we Benjamin Netanjahoe mogen geloven, dan kunnen de Israeli's op 9 april kiezen tussen rechts en links. Rechts, dat zijn natuurlijk de rechtse en extremistische groepen die hij om zich heen heeft verzameld. En links, dat zou de kersverse alliantie Blauw en Wit zijn van de oud-stafchef generaal Benny Gantz en de voormalige tv-presentator Jair Lapid. Netanjahoe kunnen we beter maar niet geloven. Want als het centrumrechtse Blauw en Wit links is, dan is de paus protestants. Traditioneel links is zo zwak geworden, dat het voor Netanjahoe niet meer als boeman kan dienen. Dus heeft hij maar een nieuw 'links' verzonnen.

'Bibi' Netanjahoe heeft maar één doel in het leven: aan de macht blijven. Daartoe is hij in principe bereid met iedereen in zee te gaan, maar anno 2019 / 5778 is er voor hem buiten het rechtse kamp geen politieke overleving mogelijk. Onder hem is Likod een stuk verder naar rechts opgeschoven, de partijen van rechtse religieuze en seculiere zionisten groeien, ultra-orthodoxe partijen hebben Bibi's opeenvolgende coalitieregeringen in een houdgreep gehouden, extreem-rechtse kolonisten

krijgen steeds grotere politieke invloed. Zelfs een rechts-extremistisch partijtje als Otzma Jehoedit (Joodse Macht), erfgenaam van de verboden partij Kach van de terroristische rabbijn Meir Kahane, heeft dankzij de huidige premier haar politieke getto verlaten om een lijstverbinding aan te gaan met een 'gewone' uiterst-rechtse partij. Het afzwaaiende kabinet-Netanjahoe was al het meest rechtse uit Israels geschiedenis. Als Bibi zichzelf opnieuw gaat opvolgen, zal zijn nieuwe regering vermoedelijk nog rechtser zijn.

'Linkse plaag'

Waarom waait de wind in Israel tegenwoordig zo straf uit de extremistische hoek? Diezelfde vraag is ook op een andere manier te stellen: waarom is links gedecimeerd? Waarom wordt het door een groot deel van de Israelische bevolking gezien als een plaag die moet worden uitgeroeid? Na tien jaar onafgebroken Netanjahoe is links een scheldwoord geworden. Het klinkt ongeveer even vies als het woord vrede. Het wekt geen associaties meer met sociale rechtvaardigheid, vrede en vooruitgang, maar met landverraad. Links heult met de vijand, links gooit de naam van Israel te grabbel, links is tegen de regering, links is tegen Israël, links is antizionistisch, links is antisemitisch. Wie links is, Netanjahoe heeft het zelf gezegd, is 'vergeten wat het

betekent joods te zijn'.

Linkse partijen die die naam nog verdienen leggen geen gewicht meer in de schaal. Meretz, sinds vorig jaar geleid door Tamar Zandberg, is sociaaldemocratisch, seculier, groen en voorstander van een – weer zo'n verguisde term – tweestatenoplossing. In de laatste Knesset had ze vijf van de 120 zetels. Het is niet zeker of de partij op 9 april de door Bibi opgehoogde kiesdrempel van 3,25 procent zal halen. De Joods-Arabische partij Hadasj onder leiding van Ajman Odeh is een verbond van de communistische partij en andere linkse groepen. Ze zat met vijf zetels in de laatste Knesset als coalitiegenoot van de – inmiddels gesplitste – Gemeenschappelijke Lijst van Arabische partijen. Deze partijen hebben nog nooit van enige regeringscoalitie deel uitgemaakt. Het centrum-linkse partijtje Hatnoea ging in februari van dit jaar ter ziele toen zijn leider Tzipi Livni, een politieke veteraan die een van de laatst overgebleven ijveraars voor vredesoverleg met de Palestijnen was, zich verbitterd uit de politiek terugtrok. Dat was haar reactie op de onbeschofte manier waarop de leider van de Arbeiderspartij eenzijdig de samenwerking met Hatnoea in de Zionistische Unie opzegde en deze alliantie met dezelfde hamerslag hamerslag ontbond.

Neergang van de Arbeiderspartij

De Arbeiderspartij van vandaag is niet eens meer een schaduw van de roemruchte partij die Israel heeft gesticht en jarenlang geleid, de partij van iconische leiders als David Ben-Goerion, Golda Meir en Jitzak Rabin, de partij van de socialistische kibboetsen, de staatsbedrijven die de economie domineerden, de machtige linkse vakcentrale Histadroet. In 1977 raakte de Arbeiderspartij de regering

kwijt aan de Likoed van Menachem Begin. Daarna kwam ze nog twee keer voor korte tijd terug, het laatst onder Ehoed Barak in 1999. Sindsdien is het bergafwaarts met haar gegaan. Met veel geluk wordt ze vierde in de komende verkiezingen, en met nog meer geluk een minderheidspartnertje in een – vooralsnog onzekere – coalitieregering onder Benny Gantz. Het is verleidelijk de neergang van de partij toe te schrijven aan het weinig verheffende geruzie aan de top. Sinds 2011 zijn er liefst vijf partijleiders geweest. In de verkiezingen van 2015 leek de partij even een come-back te maken. Met negentien parlamentszetels werd ze de op één na grootste partij, zij het op forse afstand van Likoed, die elf zetels meer haalde. Een tijd lang heeft de Arbeiderspartij zichzelf toen verlamd met discussies over de vraag of ze al dan niet moest toetreden tot de regeringscoalitie van Netanjahoe. Die hield partijleider Isaak Herzog de portefeuille van Buitenlandse Zaken als lokworst voor. Ten slotte ging de deal niet door en moest de zwakke Herzog het veld ruimen voor Avi Gabbai.

Gabbai werd rijk als CEO van de telecommunicatiereus Bezeq, een bedrijf dat centraal staat in een van de corruptieaffaires waarvoor Netanjahoe zich moet verantwoorden. Zijn korte politieke carrière is tamelijk onthutsend. Medeoprichter van de rechtse partij Koelanoë. Werd in 2015 minister van Milieu in het vierde kabinet-Netanjahoe. Trad het jaar daarop af om zich aan te sluiten bij de Arbeiderspartij, die hem al snel tot redder koos. Aan samenwerking op links heeft Gabbai een broertje dood. Eerst gaf hij Tzipi Livni de bons, daarna weigerde hij samen te gaan werken met Meretz. Wel zocht hij toenadering tot Benny Gantz, maar die wees hem af. Kortzichtig weigert Gabbai af te wijken van zijn lijn: de partij verder naar rechts buigen om het verloren electoraat terug te winnen. Tot op heden heeft die strategie averechts gewerkt. Het enige waarin hij is geslaagd is zijn partij de politieke marge in te manoeuvreren. Toch is het wat te simpel alleen maar de schuld te geven aan Gabbai. De leegloop van de Arbeiderspartij is onderdeel van een veel groter fenomeen. De wereldwijde opmars van het neoliberalisme

is immers Israël allesbehalve voorbijgegaan. Onder Likod is de staat overspoeld door een privatiseringsgolf. Gabbai weet dat van nabij: zijn eigen firma Bezeq was vroeger een staatsbedrijf. Het antwoord van de sociaaldemocratie is overal in de wereld neergekomen op het afschudden van de ideologische veren. En vrijwel overal is haar dat duur komen te staan. De voorman van die neoliberalisering van de sociaaldemocratische partijen was Tony Blair, het voormalige wonderkind van de Britse Labour-partij. Het is geen toeval dat Gabbai uitgerekend Blair heeft ingeschakeld als adviseur.

Sociale protesten

De economische ommezwaai heeft de Israëlische economie ongetwijfeld goed gedaan. Maar de sociale kloof is enorm verbreed. Het aantal armen is gegroeid, de middenklasse is verarmd. Koop- en huurwoningen zijn vaak onbetaalbaar geworden, de prijzen in de supermarkt zijn de pan uitgerezen, onderwijs en gezondheidszorg zijn sterk achteruitgegaan. In 2011 is daartegen massaal geprotesteerd onder de slagzin 'Het volk eist sociale rechtvaardigheid'. Vele duizenden mensen hebben maandenlang in tentjes op straat gekampeerd en op de sociale media hun boosheid geventileerd. Honderdduizenden namen deel aan de grootste demonstraties die Israël ooit had gezien. Deze sociale protestbeweging kreeg een steeds grotere politieke lading. Op zeker moment leken de dagen van Netanjahoe geteld. De beweging en de linkse partijen werden echter door de premier vakkundig ingepakt. Hij stelde een commissie in en legde vervolgens haar rapport in de la. En zo liep de grootste protestbeweging uit de Israëlische geschiedenis uit op helemaal niets. De diepe crisis van links staat niet op zichzelf. De vredes- en mensenrechtenorganisaties worden aan alle kanten door rechtse politici belaagd, kritische kunstenaars artistiek en financieel bestookt door de ultrarechtse minister van Cultuur, het onderwijs wordt door de extreem-rechtse minister van Onderwijs van progressieve smetten gezuiverd, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht

onvermoeibaar ondergraven door de minister van Justitie, terwijl de premier zelf de media die hem niet zijn toegedaan tot vleien of zwijgen probeert te brengen. In deze dystopie komt de democratie steeds meer in de verdrukking.

Afbraak van de democratie

Het is voor een buitenstaander haast onbegrijpelijk waarom Israël al zo lang een leider volgt die bezig is de democratie af te breken. Een leider die niet verenigt maar verdeelt, een leider die zich voor zijn racistische uitlatingen niet lijkt te schamen en aanschurkt tegen racistische, antidemocratische, zelfs antisemitische regimes, een leider ook die er niet aan denkt vrede te sluiten met de Palestijnen tenzij ze zich overgeven. Een leider ook die zijn landgenoten heeft voorgehouden dat ze voor altijd zullen leven met het zwaard. Links Israël heeft de taaiheid van het nationale conservatisme zwaar onderschat. De afwezigheid van een democratische traditie in de landen waaruit veel geïmmigreerde joden afkomstig zijn laat zich nog altijd voelen. De kennelijke onmogelijkheid om in vrede te leven met de Palestijnse burens heeft geleid tot een overdonderende desinteresse in het drama van de bezetting. Dat drama, dat begonnen is onder een linkse regering, zal als het aan rechts ligt voortduren totdat het bezette gebied is ingelijfd, al dan niet met een voor de Palestijnen uitgespaard reservaat. Waarom het risico nemen om te veranderen als er goed te leven valt met de status quo? Militair is het nucleair bewapende Israël in zijn regio verreweg superieur, en Netanjahoe mag dan corrupt zijn, hij heeft als Mr. Security bewezen dat hij het land veilig kan houden. In deze sfeer zijn idealen ongewenst. Links heeft alleen maar toekomst als het duidelijk weet te maken dat de rechtse koers maar op één doel af gaat: de afgrond.